

ODLIKOVANJA CARSKE RUSIJE iz Zbirke odlikovanja Hrvatskoga povijesnog muzeja

Dvadesetsedam ordena, križeva, medalja i diploma Carske Rusije iz Zbirke odlikovanja Hrvatskoga povijesnog muzeja potječe iz različitih izvora. Pri dolasku u tadašnji Povijesni muzej Hrvatske (PMH) 1975. godine zatekao sam samo tri ruska odlikovanja i diplomu ruskog cara Nikolaja I. banu Josipu Jelačiću. Diploma se nalazila, a nalazi se i sada u Dokumentarnoj zbirci. Nakon donacije Zbirke odlikovanja dr. Veljka Malinara 1982. godine broj ruskih carskih odlikovanja utrostručen je. Valja spomenuti da mi je gospodin Malinar pričao da je imao vrlo vrijednih ruskih carskih odlikovanja, ali da ih je zamijenio za odlikovanja Nezavisne Države Hrvatske koja su mu nedostajala u zbirci. On je opravdano pretpostavljao da ruska carska odlikovanja neće moći nikada popuniti pa je zamjenom zaokružio bogatu zbirku odlikovanja NDH. Kasnije se pokazalo da je to bila pogrešna odluka. Naime, nakon donacije zbirke odlikovanja muzeju, koji je već posjedovao kompletnu zbirku odlikovanja NDH, njegova su odlikovanja NDH postala suvišnim. A poslije pada Berlinskoga zida 1989. godine i raspada socijalizma cijene ruskih carskih ordena vrtoglavo su skočile. Za nabavu jednog ruskog carskog ordena najvišega stupnja muzeju je nedostatan i godišnji iznos koji dobiva za otkup novih muzejskih predmeta u svim zbirnama! Srećom, 1986. godine, dakle još prije smrti dr. Veljka Malinara i preseljenja njegove zbirke u Hrvatski povijesni muzej, u inventarne knjige ubilježena su četiri ruska carska ordena, rezultat zamjene s gospođom Davorkom Padovan, kćeri poznatoga zagrebačkoga skupljača Irislava Dolenca. Tada su u muzej dospjele vrlo vrijedne zvijezde Ordena Sv. Vladimira i Ordena Sv. Stanislava. Na koncu, tijekom 2001., 2002. i 2003. godine muzej je stekao još četiri ruska carska odlikovanja zamjenom s gospodinom Tomislavom Muhićem i njegovim darom.

UVOD

Prva odlikovanja u Rusiji treba tražiti još u Kijevskoj Rusi(ji) početkom 13. stoljeća. Tada stari ljetopis bilježi da je hrabri zapovjednik Aleksandar Popović za pobjedu nad Polovcima koji su opsjedali Kijev bio obdaren zlatnom grivnom – najranijom vojnom nagradom. Kasnije, u 15. stoljeću, uvriježen je običaj masovnog nagrađivanja sudionika vojnih pohoda medaljama. Veličina, težina i vrsta kovine medalje ovisili su o položaju nagrađenoga. Vojvoda je primjerice mogao dobiti veliku zlatnu medalju, a obični se vojnik morao zadovoljiti manjom srebrenom ili pozlaćenom medaljom. Sačuvana je velika zlatna medalja iz vremena Ivana Groznoga. Zanimljivo je svjedočanstvo Engleza D. Fletchera koje se odnosi već na vladavinu Fjodora Ivanoviča, sina Ivana Groznoga: “Onome koji se istaknuo hrabrošću pred drugima ili je napravio neku osobitu uslugu, car šalje zlatnik s prikazom Sv. Jurja na konju, koji se nosi na rukavu ili na šeširu, što se ubraja u najveće počasti koje se mogu dobiti.”

Tradicija masovnih dodjela znakova odlikovanja, usporedo s osobnim nagradama, produžila se i u 17. stoljeću. Godine 1654., u svezi s ujedinjenjem Ukrajine s Rusijom, kozaci Bogdana Hmeljnickoga nagrađeni su desetcima tisuća zlatnih medalja, koje su

odgovarale tada važećim nominalama od jedne zlatne *kopječke* do trostrukog *červonca*. Sam hetman dobio je zlatnu medalju vrijednu 10 *červonaca* (oko 43 grama zlata). Ipak, osnivač „pravih“, modernih odlikovanja za zasluge bio je ruski car Petar I., vladao od 1682. do 1725. On je 1698. godine osnovao **Orden Sv. Andrije Prvovjenčanoga**. Orden se vrlo „škrto“ dodjeljivao; od utemeljenja do smrti Petra I. godine 1725. podijeljeno je manje od četrdeset odlikovanja, premda je to bilo burno razdoblje i mnogi su se vojni zapovjednici proslavili u bitkama. Sam Petar I. dobio je Orden Sv. Andrije Prvovjenčanoga pet godina poslije njegova osnutka, i to za konkretan vojni podvig. U svibnju 1703. vojnici ruske pješačke garde, na brzinu potrpani u obične lađe, napali su na ušću Neve dva švedska bojna broda. Jedan švedski brod bio je naoružan s deset, a drugi s četrnaest topova, a ruski vojnici bili su naoružani samo mušketama i mačevima. Operacijom je rukovodio car i švedski brodovi osvojeni su abordažom. Za taj rizični pothvat car Petar I. primio je znakove prvog ruskog ordena. Petar I. planirao je osnutak još jednog ordena, ali tu je zamisao ostvarila tek njegova udovica, carica Katarina I. U čast pobjede nad Šveđanima 1725. godine osnovala je **Orden Aleksandra Njevskoga**.

U Rusiji su početkom 18. stoljeća bile uobičajene spomen-medalje. Na njima se redovito nalazio portret ruskog cara Petra I., navodio se datum događaja, objašnjavao se povod nagrađivanju i često se prikazivala scena bitke ako je medalja bila vojna. U prva dva desetljeća 18. stoljeća Rusija je vodila teški Sjeverni rat sa Švedskom (1700.-1721.) pa je brojna dodjela nagradnih medalja petrovskoga doba u svezi s događajima iz toga rata. To su: Medalja za osvojenje Šliseljburga (1702.), Medalja za osvojenje dvaju švedskih brodova na ušću Neve (1703.), Medalja za bitku kod Kalisza (1706.), Medalja za bitku kod Lesne (1708.), Medalja za bitku kod Poltave (1709.), Medalja za pomorsku bitku kod rta Gangut (1714.) i druge medalje

Treći vrlo visok i cijenjen vojnički orden Ruskoga Carstva bio je **Orden Sv. Jurja**, koji je 1769. utemeljila carica Katarina II. Velika (1762.-1796.). Dodjeljivao se samo za vojne podvige. U pravilima reda piše: „Ni visoki rod ni prijašnje zasluge, ni zadobivene rane ne uzimaju se u obzir pri dodjeli Ordena Sv. Jurja za vojne zasluge.“ Orden Sv. Jurja imao je četiri stupnja, koji su se stjecali postupno. Odlikovana osoba dobivala je prvo 4. stupanj, a zatim napredovala k višim stupnjevima, ako je za takvo napredovanje imala uvjete. U 148 godina postojanja Orden Sv. Jurja I. stupanj dobilo je samo 25 osoba, među njima vojskovođe Suvorov i Kutuzov. Orden višeg ranga – Orden Sv. Andreja Prvovjenčanoga - dobilo je u 219 godina postojanja više od tisuću osoba.

U Carskoj Rusiji cijenjena su bila i druga visoka odlikovanja: damski **Orden Sv. Katarine**, **Orden Sv. Vladimira**, **Orden Sv. Stanislava**, **Orden Sv. Ane** te **Orden bijelog orla** i **Orden Virtuti Militari**, oba poljskoga podrijetla. Ruske carske ordene dobivali su istaknuti časnici i ugledni građani u državnoj administraciji. Dočasnici, vojnici i niže rangirani državni službenici nagrađivani su **Jurjevskim križem**, **Jurjevskom medaljom**, **Medaljom za revnost** te drugim brojnim spomen-medaljama ratnih i društvenih događaja.

ORDEN SV. VLADIMIRA

(*Орден Святого Владимира*)

Orden Sv. Vladimira, u povodu dvadesetogodišnjice vladavine, osnovala je carica Katarina II. dana 22. rujna (3. listopada) 1782., za zasluge u državnoj službi i za društveno korisnu djelatnost. Orden se dodjeljivao vojnim i građanskim osobama, bez ograničenja broja vitezova. Statutom je predviđeno da se orden dodjeljuje postupno, od najnižeg IV. stupnja naviše. Poštivalo se pravilo da vitezom I. stupnja može postati samo osoba koja prema ruskoj carskoj tablici o razredima u vojnoj i građanskoj službi nije rangirana niže od trećega razreda, što znači da je osoba morala biti tajni savjetnik, general-lajtnant ili vice-admiral. Za orden II. stupnja osoba nije smjela biti rangirana niže od četvrtog razreda, dakle morala je imati položaj aktivnoga državnoga savjetnika, general-majora ili kontra-admirala. Za orden III. stupnja odlikovana osoba morala je biti barem u petom razredu, znači da je morala biti državni savjetnik, brigadir, kapetan-komodor. Osobe odlikovane ordenom IV. stupnja nisu smjele biti rangirane niže od sedmog razreda, koji je obuhvaćao dvorske savjetnike, potpukovnike i kapetane II. klase.

Godine 1787. orden IV. stupnja počeo se dodjeljivati i za tridesetpetogodišnju besprijekornu službu. U tim slučajevima u lijevi i desni krak aversa križa stavljao se zlatni natpis: 35 / ЛЕТ (35 godina).

Dana 26. studenoga (7. prosinca) 1789. carica Katarina II. odredila je da se ordeni IV. stupnja, stečeni za vojne podvige, nose na vrpici sa čvorom (mašnom), kao vidljivim znakom priznanja za osobite zasluge.

Orden Sv. Vladimira nije se dodjeljivao za vladavine Katarinina sina Pavla I., od 1796. do 1801. godine. U Ukazu o ruskim ordenima iz 1797. godine ne spominje se Orden Sv. Vladimira. Uspostavljen je za vladavine cara Aleksandra I., 12. prosinca 1801.

Prema novom statutu, donijetom 22. srpnja (3. kolovoza) 1845., ordeni IV. stupnja za dugogodišnju besprijekornu službu dodjeljivali su se ovako:

- za 35-godišnju građansku službu dodjeljivao se kao i ranije, s natpisom na križu: 35 / ЛЕТ (35 godina),

- za kopnenu vojnu službu dodjeljivan je orden na vrpici sa čvorom, s natpisom na križu: 25 / ЛЕТ (25 godina),

- za mornaričku vojnu službu dodjeljivan je orden na vrpici sa čvorom, s natpisom na križu: 18 / КАМПАНИЙ (18 kampanja, odnosno vojnih pohoda). Križ s istim natpisom (18 kampanja) dobivali su i oni mornarički časnici koji su sudjelovali u samo jednoj pomorskoj bitki s neprijateljem,

- oni pak pomorski časnici koji su sudjelovali u 20 kampanja, premda i nisu sudjelovali u bitki, odlikovani su ordenom na vrpici sa čvorom, s natpisom na križu: 20 / КАМПАНИЙ (20 kampanja).

Orden Sv. Vladimira nosio se neprekidno u službi. Uz Orden Sv. Vladimira nije se nosio ornat.

Ukazom od 5. kolovoza 1855. ordeni dodijeljeni za vojne podvige dobili su ukrižene mačeve. Tada su se prestali dodjeljivati ordeni IV. stupnja na vrpici sa čvorom. Dvije godine kasnije (1857.) vrpce sa čvorom za ordene IV. stupnja vraćene su u uporabu. Tada su ih nosili časnici, za ratne zasluge, da bi se razlikovali od odlikovanih građan-

skih osoba, koje su za svoje sudjelovanje na bojištu dobivale samo orden s mačevima, bez čvora na vrpci.

Pri stjecanju višega stupnja Ordена Sv. Vladimira, ako je niži stupanj bio s mačevima, a viši je stupanj stečen za građanske zasluge, na novi viši stupanj prenosili su se mačevi, ali ne u sredinu križa ili zvijezde, nego povrh njih. Tako su se razlikovale osobe odlikovane za vojne zasluge od osoba odlikovanih za građanske zasluge. Dodjela odlikovanja „s mačevima iznad ordena“ nastavila se do 1870. godine, kad je odlučeno da pri dodjeli višega stupnja ordena treba zadržati znakove stečene za vojne zasluge.

Nositelji Ordена Sv. Vladimira I. stupnja dobivali su 600 rubalja godišnje mirovine, nositelji II. stupnja dobivali su 300 rubalja, nositelji III. stupnja 150 rubalja i nositelji IV. stupnja 100 rubalja godišnje mirovine.

Od 1845. godine nositelji Ordена Sv. Vladimira i Ordена Sv. Jurja bilo kojega stupnja stjecali su pravo na nasljedno plemstvo. Ukazom od 28. svibnja (10. lipnja) 1900. osobe odlikovane Ordenom Sv. Vladimira IV. stupnja mogle su steći pravo samo na osobni plemićki naslov. Tako je odlučeno zato što se orden IV. stupnja masovno dodjeljivao za filantropski rad trgovaca i industrijalaca.

Od 1860. godine neki križevi prekrivali su se crnim emajlom, prema modi toga vremena.

Stupnjevi Ordена Sv. Vladimira izgledaju ovako:

- Orden I. stupnja sastoji se od križa, promjera oko 50 mm, koji se nosio na lenti prebačenoj s desnog ramena na lijevi bok. Lenta je prema propisu široka 2,25 verška.¹ Uz ordenski znak na lenti nosila se zvijezda na lijevoj strani prsa.

- Orden II. stupnja sastoji se od križa i zvijezde iste veličine i oblika kao orden II. stupnja, samo se ordenski znak nije nosio na lenti nego na lentici oko vrata. Lentica je široka 1,25 verška (55 mm).

- Orden III. stupnja sastoji se od križa, manjeg od križa I. i II. stupnja, koji se nosio na lentici oko vrata. Lentica je široka jedan veršok (44,45 mm). Treći stupanj nosio se bez zvijezde.

- Orden IV. stupnja manji je od ordena III. stupnja i nosio se na lijevoj strani prsa, na vrpici širokoj pola verška (22,225 mm).²

1. Diploma o odlikovanju Josipa Jelačića Ordenom Sv. Vladimira I. stupnja

Kancelarija ordena, Carsko Selo, 1848., presavijen list papira, 343 x 423 mm.

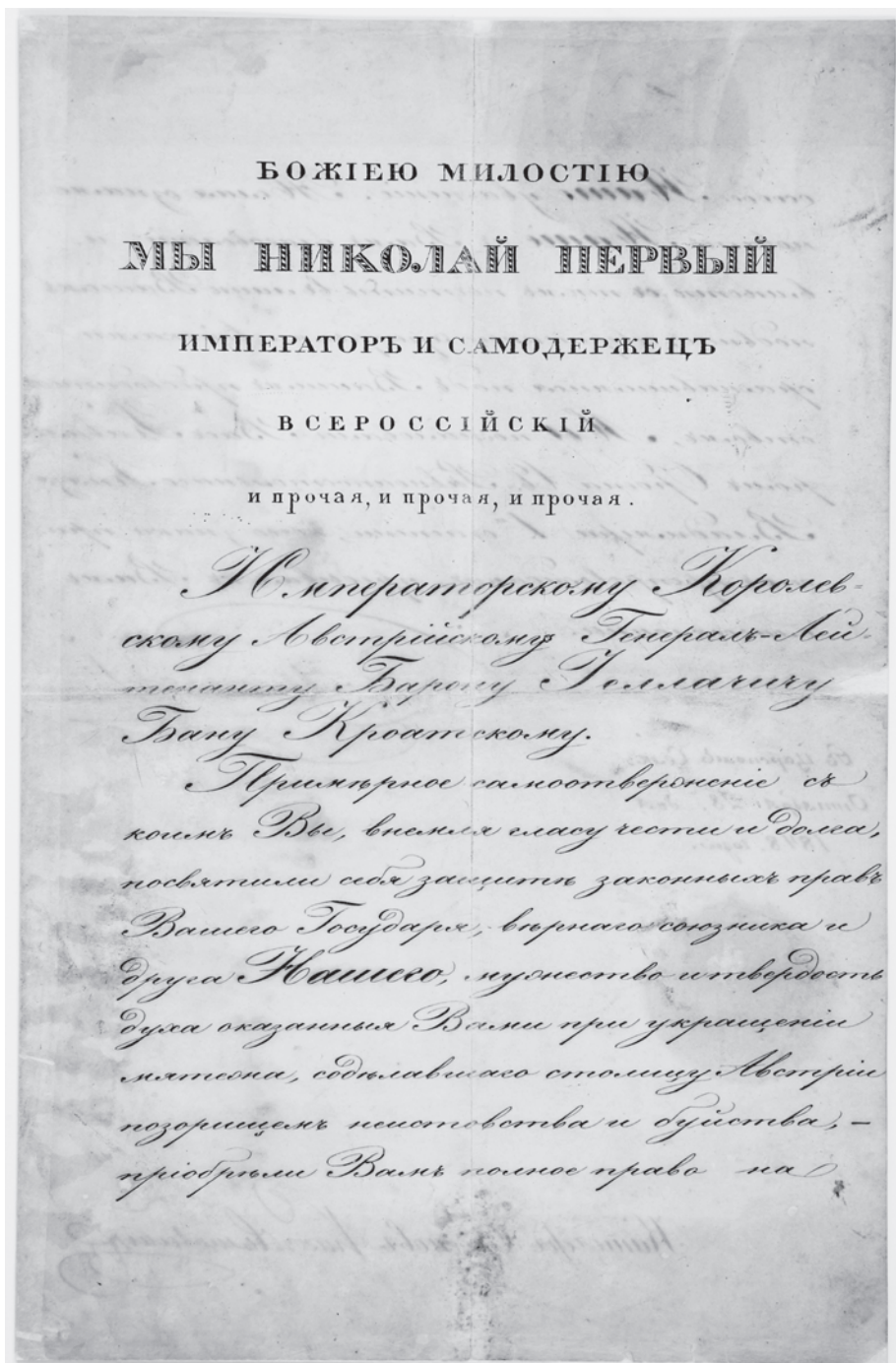
Diploma je tiskana u dijelu koji navodi carski naslov, a dalje je pisana rukom.

Tekst diplome u prijevodu³:

¹ Ruska mjera za dužinu, 1 veršok = 4,445 cm, dakle лента je široka 100 mm.

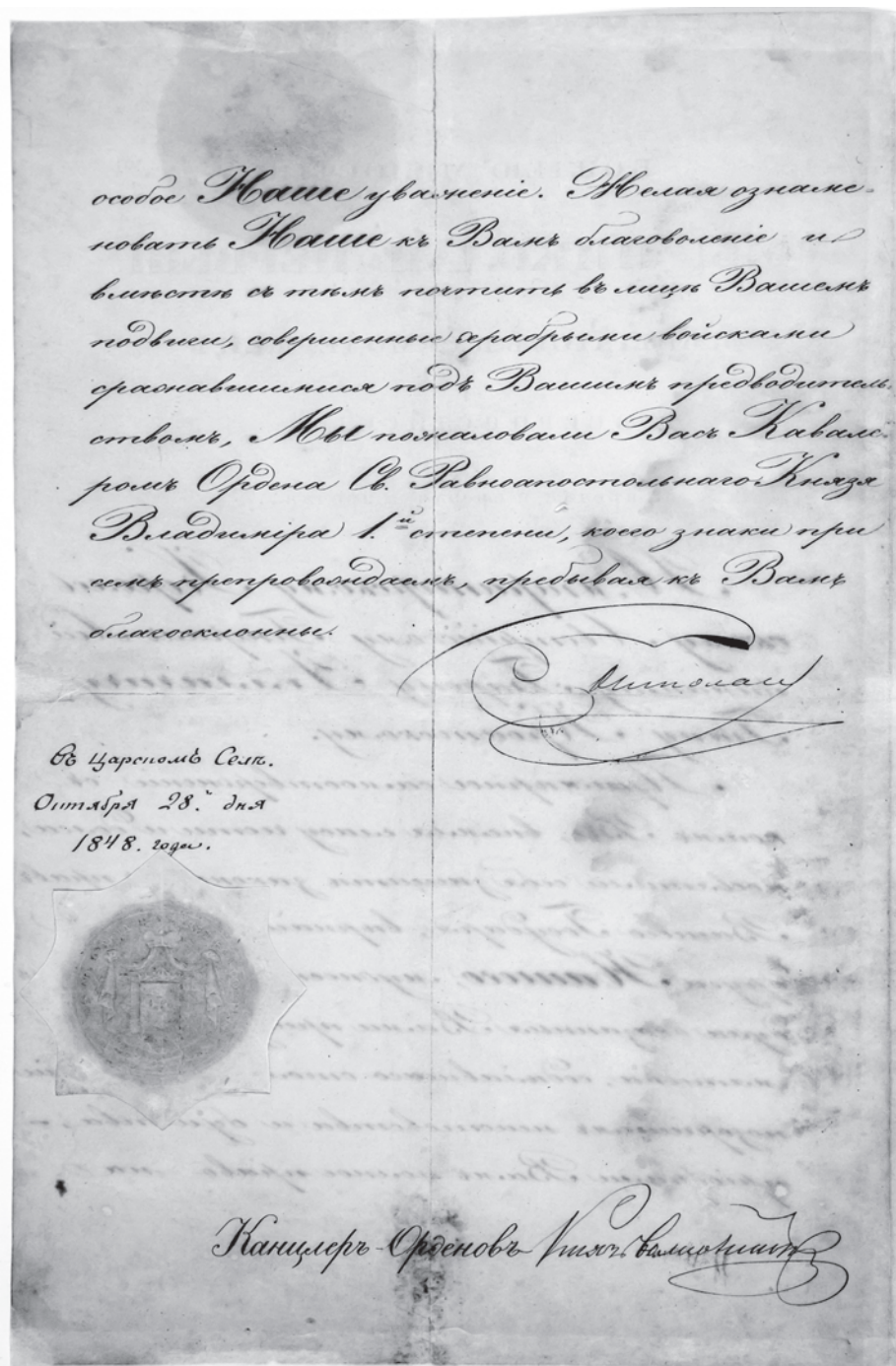
² Propisanih mjera za ordenske znakove i vrpce nitko se nije striktno držao.

³ Transkribirao i preveo: Boris Prister.

Slika 1. Diploma o odlikovanju bana Josipa Jelačića Ordenom Sv. Vladimira I. stupnja, str. 1.

Slika 2. Diploma o odlikovanju bana Josipa Jelačića Ordenom Sv. Vladimira I. stupnja, str. 2.

„BOŽJOM MILOSTI MI NIKOLAJ PRVI CAR I SAMODRŽAC SVERUSKI i tako dalje i tako dalje i tako dalje

Carskom kraljevskom austrijskom general-poručniku Barunu Jellačiću, Hrvatskome Banu.

Uzorni samoprijegor kojim ste se priklonili zovu časti i dužnosti, posvetili se zaštiti zakonitih prava Vašega Vladara, vjernoga saveznika i prijatelja Našega, muževnost i čvrstoća duha koje ste pokazali pri obuzdavanju meteža, koji je učinio prijestolnicu Austrije poprištem mahnitosti i nasilja, - daje Vam puno pravo na Naše osobito poštovanje. Želeći obilježiti Našu blagonaklonost prema Vama i ujedno iskazati poštovanje osobnosti Vašega podviga, izvršenog s hrabrim postrojbama koje su pobijedile pod Vašim zapovjedništvom, Mi smo Vas odlikovali kao Viteza Ordena Sv. Kneza Apostolskog Vladimira I. stupnja, čije znakove ovime šaljemo, ostajući Vam blagonaklon / (potpis: Nikolaj) / U Carskom Selu / dana 28. listopada 1848. godine / Kancelar ordena (potpis: Knez Volkonskij.⁴ Suhi pečat Ordena Sv. Vladimira utisnut je na osmerokutnu papirnu zvijezdu i zalijepljen na diplomu.

HPM / PMH 19727.⁵

2. Zvijezda Ordena Sv. Vladimira

Sankt Peterburg, 1908.-1917. Srebro finoće 875/1000, pozlata, 94 x 93 mm.

Osmerokraka zvijezda; u središnjem crno emajliranom medaljonu inkrustiran je srebrni topovski križ s inicijalima: С Р К В (u transkripciji: *Святій Реформатор Князь Владимир*, u prijevodu: *Sveti reformator knez Vladimir*). Uokolo je crveni prsten s geslom: ПОЛЪЗА ЧЕСТЬ И СЛАВА (u prijevodu: *Dobrobit, čast i slava*).

Iz medaljona izlaze balčaci i vrhovi mačeva.

Straga je oznaka finoće srebra: u ovalu ženska glava s pokrivalom (ruski: “ko-košnik”), udesno, lijevo: α (alfa, oznaka Sankt Peterburga), desno broj: 84, i igla za prikapčanje zvijezde na prsa.

HPM / PMH 31607.

⁴ Knez Pjotr Mihajlovič Volkonskij (rođen 1776., Sankt Peterburg - umro 1852., Sankt Peterburg).

⁵ Zanimljivo je napomenuti da je diplomu 4. lipnja 1971. darovao muzeju dr. Veljko Malinar. Jedanaest godina kasnije darovao je muzeju cjelokupnu zbirku odlikovanja.

Slika 3. Zvijezda Ordена Sv. Vladimira s mačevima

Slika 4. Punce na reversu zvijezde Ordена Sv. Vladimira s mačevima

3. Orden Sv. Vladimira IV. stupnja s mačevima, za časnike

1908.-1917., 14 karatno zlato, križ 38,5 x 35 mm, vrpca je široka 23 mm.

Emajlirani istokračni križ (tip tzv. “topovskoga križa”), s ukriženim mačevima između krakova. Na mačeve su utisnute dvije jednake punce - glava djevojke s “kokošnikom”, okrenuta udesno. Krakovi su tamnocrvene boje, s tankim crnim porubom.

Avers: u središnjem crno emajliranom medaljonu monogram je: CB (*Sv. Vladimir*) unutar velikokneževskoga grbovnoga zastora.

Revers: u središnjem crno emajliranom medaljonu datum je osnutka ordena, u tri retka:

22 / СЕНТЯБРЯ / 1789 (22. rujna 1789.)

Na vrh gornjega kraka križa zalemljena je ušica. Ušica ima puncu za zlato iz razdoblja od 1908. do 1917. godine: desno broj 56⁶, lijevo glava djevojke okrenuta udesno. Kroz ušicu je provučena dvostruka duguljasta zlatna žica koja nosi vrpca. Vrpca je karakterističnoga ruskoga carskoga tipa, crno-crveno-crne boje, s tankim crvenim porubom.

HPM / PMH 31608.

Slika 5. Orden Sv. Vladimira IV. stupnja s mačevima, za časnike, avers

⁶ Oznaka za 56-lotno zlato, odnosno zlato finoće 583/1000 (14 karata).

Slika 6. Orden Sv. Vladimira IV. stupnja s mačevima, za časnike, revers

4. Mala oznaka Ordena Sv. Vladimira IV. stupnja s mačevima

Minijturni emajlirani križ Ordena Sv. Vladimira s ukriženim mačevima između krakova. Krakovi su tamnocrvene boje, s tankim crnim porubom. U središnjem crno emajliranom medaljonu monogram je Sv. Vladimira unutar velikokneževskoga grbovnoga zastora.

Minijatura je vijkom i maticom pričvršćena na svilenu rozetu crno-crveno-crne boje, s tankim crvenim porubom.

HPM / PMH 31609.

Slika 7. Mala oznaka Ordena Sv. Vladimira IV. stupnja s mačevima

5. Orden Sv. Vladimira IV. stupnja, za časnike

1908.-1917., 14 karatno zlato, 34 x 31 mm, vrpca je široka 29 mm.

Emajlirani istokračni križ. Krakovi su tamnocrvene boje, s tankim crnim porubom.

Avers: u središnjem crno emajliranom medaljonu monogram je Sv. Vladimira unutar velikokneževskoga grbovnoga zastora.

Revers: u središnjem crno emajliranom medaljonu datum je osnutka ordena, u tri retka:

22 / СЕНТЯБРЯ / 1789.

Na vrh gornjega kraka križa zalemljena je ušica. Ušica ima teško čitljivu puncu za zlato finoće 14 karata iz razdoblja od 1908. do 1917. godine: desno broj 56, lijevo glava djevojke okrenuta udesno. Kroz ušicu je provučena dvostruka duguljasta zlatna žica koja nosi vrpču. Vrpča je sa čvorom (mašnom) za časnike, crno-crveno-crne boje, s tankim crvenim porubom.

HPM 34576.

Slika 8. Orden Sv. Vladimira IV. stupnja, za časnike

ORDEN SV. STANISLAVA

(*Орден Святого Станислава*)

Poljski kralj i veliki knez Litve Stanislav August Poniatowski osnovao je 8. svibnja 1765. Red Sv. Stanislava (poljski: *Order Świętego Stanisława*), u čast svecu zaštitniku Poljske. Prema crkvenoj legendi, krakovski nadbiskup Stanislav ubijen je u crkvi za služenja mise 11. travnja 1079., a ubio ga je nasilni i samovoljni kralj Boleslav II. Poslije toga zločina narod je dignuo ustanak, a kralj je pobjegao u Ugarsku. Svečeve relikvije prenesene su u krakovsku prvostolnicu 1088. godine. U njoj se i danas čuvaju i štiju kao relikvije zaštitnika Poljaka. Papa Inocent IV. proglasio ga je svetim 1253. godine u Asizu. Umjetnici ga prikazuju s mačem ili kako uskrisuje pokojne.

U početku je Red Sv. Stanislava imao sto članova, koji su morali dokazati da imaju četiri generacije predaka plemićkoga podrijetla. U to vrijeme orden ima samo jedan stupanj – crveno emajlirani malteški križ s četiri poljska bijela orla između krakova križa i s likom Sv. Stanislava u središnjem medaljonu. Lenta je bila crvene boje, s bijelim rubovima.

Godine 1807., poslije poraza Prusa u bitci kod Tilsita i poraza Rusa u bitci kod Friedlanda, Napoleon sklapa mirovni sporazum s pruskim carem Alexanderom I. Prema tome sporazumu poljske zemlje koje su se prije nalazile u sastavu Pruskoga Kraljevstva priključene su Varšavskom Vojvodstvu pod upravom kralja Saske. Saski kralj i varšavski vojvoda Friedrich August I. obnovio je 1809. godine Red Sv. Stanislava. Pod njegovom upravom, od 1809. do 1813. godine, u red je pristupilo osamnaest vitezova. Od 1765. do 1813. godine u poljski Red Sv. Stanislava stupile su ukupno 1762 osobe.

Odlukama Bečkoga kongresa 1815. godine, koji je krojiо kartu Europe poslije Napoleonova poraza, Varšavsko Vojvodstvo pripalo je Ruskom Carstvu. Ruski car Aleksandar I. održavao je orden kao nagradu za osobe poljskoga podrijetla. Podijelio je orden u četiri stupnja; prvi i drugi stupanj dobili su srebrnu zvijezdu.

Nakon gušenja Poljskog ustanka 1830.-1831. Poljska je od 1831. izgubila i ono malo autonomije koju je do tada imala. Poljska tada ima status provincije Ruskoga Carstva. Red Sv. Stanislava uključen je u popis odlikovanja Ruskoga Carstva. Godine 1832. s ordena je uklonjen lik Sv. Stanislava, koji je zamijenjen inicijalima: SS (Sv. Stanislav), a jednoglavi poljski orao zamijenjen je dvoglavim ruskim orlom. Upravljanje redom bilo je premješteno iz Varšave u Peterburg.

Godine 1839. ruski car Nikolaj I. donio je novi statut Reda Sv. Stanislava, u kojem piše da orden ima tri stupnja, a dodjeljuje se za vojne i za građanske zasluge. Orden II. stupnja dijelio se u dva oblika: križ s krunom i križ bez krune. Ta je podjela II. stupnja bila ukinuta 1874. godine, ali osobe odlikovane ordenom s krunom zadržale su pravo na nošenje takva ordena. Godine 1844. na ordenskim znakovima namijenjenim osobama nekršćanske vjere inicijali SS u medaljonu zamijenjeni su crnim orlom Carske Rusije.

Orden Sv. Stanislava III. stupnja bio je najniži orden u slijedu ruskih carskih odlikovanja i bio je najrasprostranjenija nagrada. Dobivali su ga praktično svi koji su odslužili propisani rok u državnoj službi i bili svrstani u razredne činove Carske Rusije, kako građanske tako i vojne osobe. Dodjela ordena bilo kojeg stupnja donosila je i pravo na stjecanje nasljednog plemstva pa je među starijim plemstvom zavlдалo nezadovoljstvo zbog prevelikoga broja novih plemića iz redova trgovaca i nižega činovništva. Stoga je 1845. godine privremeno obustavljena dodjela Ordena Sv. Stanislava II. i III. stupnja. Dodjela tih stupnjeva nastavljena je tek 28. lipnja 1855., ali od tada pravo stjecanja nasljednoga plemstva dobivali su samo nositelji I. stupnja ordena.

Godine 1855. ordenski znakovi za vojne zasluge dodjeljivali su se s mačevima između krakova križa ordenskoga znaka i na zvijezdi. Ako bi odlikovana osoba kasnije dobila viši stupanj Ordena Sv. Stanislava za nevojničke, tj. građanske zasluge, viši stupanj ordena nosio se s mačevima pomaknutim na gornji dio ordenskoga znaka ili zvijezde.

Poslije Februarske revolucije 1917. godine Orden Sv. Stanislava nije bio ukinut. Privremena vlada Rusije zadržala je orden, uz jednu izmjenu: carske orlove zamijenili

su republikanski orlovi. Bez simbola carske vlasti novi ruski grb dobio je podrugljiv naziv "očerupana kokoš"⁷.

Nakon Oktobarske revolucije 1917. godine Orden Sv. Stanislava ukinut je, a car Nikolaj II. i članovi njegove obitelji smaknuti su. Kiril Vladimirovič (1876.-1938.), sin velikoga kneza Vladimira Aleksandroviča i unuk cara Aleksandra II., postao je starješina obitelji Romanov i preuzeo titulu ruskoga cara u izgnanstvu. On je nastavio dodjeljivati Orden Sv. Stanislava kao dinastičko odlikovanje.

Od 1839. godine stupnjevi Ordena Sv. Stanislava izgledaju ovako:

- Orden I. stupnja sastoji se od zlatnoga križa, promjera oko 60 mm. Nosio se na lenti širokoj oko 110 mm. Lenta crvene boje, s bijelim prugama sa strane, nosila se prebačena s desnog ramena na lijevi bok. Uz ordenski znak na lenti nosila se na lijevoj strani grudi osmerokraka zvijezda.

- Orden II. stupnja zlatni je križ, promjera oko 50 mm. Nosio se ispod vrata, na lenticu širokoj oko 45 mm.

- Orden III. stupnja zlatni je križ, promjera oko 40 mm. Nosio se na grudima, na vrpci širokoj oko 28 mm i složenoj u peterokut.

6. Zvijezda Ordena Sv. Stanislava

Albert Keibel, Petrograd, od 1882. do 1896., srebro, 90 x 90,5 mm.

Osmerokraka zvijezda; u središnjem bijelom medaljonu latinični su inicijali: SS (*Sveti Stanislav*). Uokolo je geslo: PRÆMIANDO INCITAT (u prijevodu: *Nagrađujući, on potiče*). Između riječi gesla nalazi se trolist. U vanjskom zelenom prstenu vijenac je od četiri grupe lišća i cvijetova.

Straga je zvijezda pozlaćena, s po tri punce na glatkom ispupčenom medaljonu i na igli. To su punca za srebro finoće 875/1000 (84 lota), koja je bila u uporabi od 9. veljače 1882. do 1. srpnja 1896. (u ovalu ženska glava s pokrivalom, tzv. "kokošnik", okrenuta ulijevo, ispred nje broj: 84, iza glave nečitki inicijali), oznaka: "Keibel" i žig s grbom Carske Rusije.

HPM / PMH 31610.

⁷ Autor novoga grba bio je umjetnik Ivan Bilibin.

Slika 9. Zvijezda Ordena Sv. Stanislava

Slika 10. Punce na reversu zvijezde Ordena Sv. Stanislava

7. Lenta Ordena Sv. Stanislava

Konac 19. st., moarirana svila, lenta je široka 111 mm.

Lenta je crvene boje, s bijelim prugama sa strane i s bijelim rubovima.

HPM / PMH 12814.

Slika 11. Lenta Ordена Sv. Stanislava

ORDEN SV. ANE

(Орден Святой Анны)

Godine 1725. ruski car Petar I. udao je stariju kćer Anu za vojvodu Karla Fridrika von Schleswig-Holstein-Gottorp. Tri godine kasnije princeza Ana Petrovna umrla je poslije poroda. U spomen na ljubljenu ženu knez je 14. veljače 1735. osnovao Orden Sv. Ane. Orden je imao jedan stupanj, a broj vitezova – članova reda - bio je ograničen na petnaest. Orden su mogli dobiti samo vojne osobe s činom ne nižim od čina pukovnika.

Vojvoda Karl Fridrik umro je 1739. godine, a naslijedio ga je sin iz braka s Anom Petrovnom Karl Petar Ulrik. Ruska carica Elizabeta nije imala djece te je nećaka Karla Petra Ulrika proglasila svojim nasljednikom na ruskom prijestolju. On je pod imenom Petra Fjodoroviča doputovao u Rusiju i donio sa sobom Orden Sv. Ane. Odmah nakon njegova dolaska podijeljeno je nekoliko Ordena Sv. Ane visokim ruskim časnicima.

Godine 1745. Petar Fjodorovič oženio se Sofijom Augustom von Anhalt-Zerbst, koja nakon udaje prelazi na pravoslavlje i uzima ime Katarina. Odlučna i inteligentna, sudjelovala je u političkim i diplomatskim igrama mnogo aktivnije od svojega supruga.

Poslije smrti carice Elizabete Petar je 5. siječnja 1762. okrunjen za ruskog cara Petra III.

U to je doba vođen Sedmogodišnji rat (1756.-1763.), u kojem Rusija ratuje protiv Prusije. Petar, koji se divio pruskom vladaru Fridrichu II., prekinuo je rat u svibnju 1762. i u Petrogradu potpisao mir, kojim je Rusija vratila Pruskoj ranije osvojene teritorije. Planirao je u savezništvu s Prusijom krenuti u rat protiv dosadašnjih saveznika Austrije i Francuske. Zaokret u vanjskoj politici doveo je do pobune vojnih zapovjednika, kojoj na čelo staje Katarina. U dvorskom udaru svrgnut je s vlasti, zatvoren i ubijen pola godine nakon dolaska na prijestolje. Katarina je zavládala kao carica Katarina II.

Orden Sv. Ane naslijedio je osmogodišnji Pavle, sin Katarine II. i Petra III., rođen 1754. godine. Carica Katarina II. gledala je na Orden Sv. Ane kao na dragu sinovljevu igračku, dopuštajući mu da odlikuje ruske dostojanstvenike prema vlastitom izboru.

U to vrijeme Orden Sv. Ane još nije imao status ruskoga carskog odlikovanja; držao se odlikovanjem dinastije Holstein-Gottorp. Tek kad se Pavle okrunio za cara 5. travnja 1797., Orden Sv. Ane uključen je u slijed ruskih carskih ordena i razdijeljen u tri stupnja.

Orden Sv. Ane III. stupnja nosio se na balčaku mača ili sablje, uz ordensku vrpцу pričvršćenu poput kićanke (francuski: *porte-épée*) na branik sablje ili mača, a namijenjen je mlađim časnicima. Ordeni I. i II. stupnja ukrašavali su se briljantima ili gorskim kristalom.

U ratu protiv Napoleona 1812. godine odlikovane su 222 vojne i tri građanske osobe Ordenom Sv. Ane I. stupnja, od toga 54 osobe ordenom s briljantima. Osim jednoga pukovnika, sve vojne osobe odlikovane I. stupnjem imale su generalske činove.

Godine 1815. orden je razdijeljen u četiri stupnja; IV. stupanj nosio se na oružju kao raniji III. stupanj. Treći stupanj nosio se na grudima, na vrpći širine 22 mm. Drugi stupanj nosio se ispod vrata, na lenticu širokoj 45 mm. Prvi stupanj sastojao se od ordenskoga znaka na lenti širokoj 100 mm i zvijezde, koja se nosila na desnoj strani grudi.⁸

Godine 1828. vrpći Ordena Sv. Ane III. stupnja za vojne zasluge dodan je čvor, da bi se orden za vojne zasluge razlikovao od ordena za građanske zasluge.

Godine 1829. donijet je statut ordena, koji je učvrstio sve prethodne izmjene. Vitezovi IV. stupnja morali su na držak sablje ili mača dodati natpis: „Za hrabrost“ (ruski: *За храбрость*), a taj stupanj dobio je službeni naziv: Orden Sv. Ane IV. stupnja „Za hrabrost“. Ukinuta je mogućnost ukrašavanja ordena I. i II. stupnja dragim kamenjem za ruske podanike, ali taj je običaj zadržan za ordene za strane državljane. Umjesto toga uvedena je podjela na ordene s carskom krunom i bez carske krune.

⁸ Zvijezde drugih ruskih carskih ordena nosile su se na lijevoj strani grudi.

Orden Sv. Ane IV. stupnja dodjeljivao se i inovjercima – muslimanima koji su služili u carskoj vojsci. Za njih je izrađen drukčiji orden: umjesto križa stavljen je u sredinu ordenskoga znaka ruski carski grb.

Godine 1847. ordeni III. stupnja počeli su se dodjeljivati službenicima „za besprijekornu dvanaestogodišnju službu na položaju u rangu ne nižem od 8. razreda“. Vojnim se osobama za odslužene godine dodjeljivao orden III. stupnja za osam godina savjesne službe u činu ne nižem od stožernoga satnika.

Godine 1855. ukinut je čvor na vrpčama ordena III. stupnja, znak da je orden dodjeljen za vojne zasluge, te su za prva tri stupnja ordena uvedeni mačevi između krakova križa, kao znak odlikovanja za vojne zasluge. Ako je osoba odlikovana ordenom za vojne zasluge (s mačevima) kasnije odlikovana višim stupnjem ordena za građanske zasluge, tada su se ukriženi mačevi postavljali na vrh ordenskoga znaka. U prosincu 1857. čvor na vrpici vraćen je u uporabu, da bi se razlikovale vojne osobe od građanskih osoba, koje su odlikovane za vojne zasluge u Krimskom ratu (1853.–1856.).

U veljači 1874. ukinuti su ordenski znakovi sa carskom krunom, uvedeni 1829. godine.

Osobe odlikovane bilo kojim stupnjem Ordena Sv. Ane stjecale su do 1845. pravo na nasljedni plemićki naslov. Od tada su samo nositelji I. stupnja ordena imali to pravo, a nositelji nižih stupnjeva dobili su samo osobno pravo na plemićki naslov. Iznimke su bile osobe iz trgovačkoga staleža i inovjerci – muslimani, koji nisu mogli dobiti plemićki naslov (osim pri dodjeli I. stupnja), ali dobili su status „počasnih građana“.

Nositelji Ordena Sv. Ane dobivali su mirovinu, koja je za najniži IV. stupanj iznosila 40 rubalja godišnje, a za najviši orden I. stupnja 350 rubalja godišnje.

Osim Ordena Sv. Ane postoji i tzv. Znak odlikovanja ordena Sv. Ane ili popularno zvana Anina medalja – nagrada za niže vojne činove Ruskoga Carstva. Medalju je u studenome 1796. osnovao car Pavle I. za dočasnike i ročnike koji su besprijekorno odslužili 20 godina vojne službe. Kasnije se vojna služba za dočasnike i ročnike skrćivala te su mijenjani i uvjeti za stjecanje medalje. Odlikovani tom medaljom bili su oslobođeni tjelesnoga kažnjavanja. Medalja je slična Ordenu Sv. Ane IV. stupnja, ali dvostrana je te ima ušicu i vrpču. Na reversu je medalje serijski broj.

8. Orden Sv. Ane III. stupnja s mačevima, za vojne osobe

Drugo desetljeće 20. stoljeća, vjerojatno iz 1917. godine (vladavina Kerenskoga); pozlaćena bronca, 40 x 36 mm, vrpca je široka 30 mm.

Crveno emajlirani istokračni križ, s krakovima koji se suzuju prema sjecištu (tip tzv. “topovskoga križa”). Između krakova križa mačevi su ukrašeni viticama.

Avers: u središnjem raznobojno emajliranom medaljonu prikazana je Sv. Ana među palmama.

Revers: u središnjem bijelo emajliranom medaljonu kićeni su inicijali: AIPF.⁹

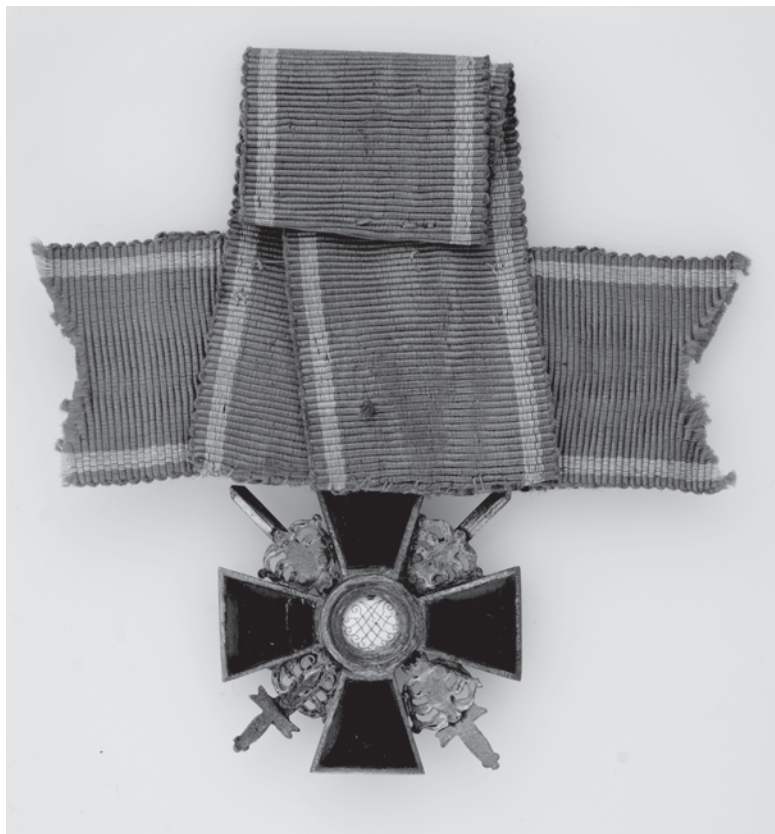
Vrpca je crvene boje, s uskim žutim prugama sa strane, složena u čvor (mašnu). Vrpca sa čvorom nosile su vojne osobe.

HPM 34534.

Slika 12. Orden Sv. Ane III. stupnja s mačevima, za vojne osobe, avers

⁹ Prema jednom tumačenju kratica se transkribira u: *Ana, Imperatoris Petri Filia*, što na latinskom znači: „Ana, kći cara Petra“. Drugi misle da kratica označava geslo koje se nalazi na ordenskoj zvijezdi: *Amantibus Iustitiam, Pietatem, Fidem*, tj. „Onima koji vole pravdu, pobožnost i vjernost“. Vjerojatno je točno mišljenje da je u kratici prikrivena igra riječi te da kratica sretno spaja obje transkripcije.

Slika 13. Orden Sv. Ane III. stupnja s mačevima, za vojne osobe, revers

ORDEN „VIRTUTI MILITARI“

[*Орден «Виртути милитари» (военного достоинства)*]

Orden je osnovao poljski kralj Stanislav August 1792. godine kao nagradu za časnike koji su se istaknuli u Poljsko-ruskom ratu. U početku je odlikovanje imalo oblik ovalne medalje. Na aversu medalje bio je prikazan bijeli poljski orao na crnom emajlu, a u krakovima križa nalazilo se geslo: *Virtuti Militari*, razdijeljeno u četiri dijela. Na reversu je u krakovima križa bila kratica: SARP (latinski: *Stanislavus Augustus Rex Poloniae*, odnosno Stanislav August kralj Poljske).

U središnjem medaljonu reversa bio je smješten grb Litvanije (Litve), popularno zvan *lytis* (onaj koji proganja, koji juriša), jer prikazuje jahača na konju koji se propinje. Ispod je bila godina osnutka odlikovanja: 1792. U Varšavskoj kovnici novca izrađeno je 65 zlatnih i 290 srebrnih medalja, ali podijeljeno je samo 20 zlatnih i 40 srebrnih medalja.

Uskoro je medalja preoblikovana u orden, koji se dijelio na pet stupnjeva. Prva tri stupnja bili su Veliki križ, Komanderski križ i Viteški križ, a četvrti i peti stupanj

bile su u početku prijašnje medalje, zlatna i srebrna medalja. Zlatna i srebrna medalja zamijenjene su uskoro zlatnim i srebrnim križem, bez emajla, koji su bili namijenjeni nižim časničkim činovima. Međutim, poljski Orden „Virtuti militari“ postojao je samo nekoliko mjeseci. Još iste 1792. godine poljski kralj pristupio je Targovičkoj konfederaciji, koja je podržavala Rusiju, i ukinuo orden. Dvije godine kasnije zabranjeno je i nošenje odlikovanja.

Godine 1807., nakon sklapanja mira u Tilzitu, Napoleon je objedinio dijelove poljskih zemalja u tzv. Varšavsko Vojvodstvo i uspostavio stara poljska odlikovanja. Uz Napoleonovo dopuštenje vojvoda Fridrik August, koji je formalno stajao na čelu Varšavskoga Vojvodstva i obnašao funkciju Velikog meštra svih poljskih ordena, proglasio se kraljem Poljske. Već iduće godine Orden „Virtuti militari“ pretrpio je izmjenu. Budući da je Litvanija dospjela pod utjecaj Rusije, prikaz litvanskoga grba na reversu bio je na zahtjev ruskog cara Aleksandra I. zamijenjen natpisom „Rex et Patria“. Godina „1792.“ zadržana je.

Nakon poraza Napoleona I. palo je i Varšavsko Vojvodstvo, a s njim su ukinuti i poljski ordeni. No već 1815. godine, poslije pripojenja Poljske Carskoj Rusiji, car Aleksandar I. uspostavio je Orden „Virtuti militari“. On je svojem vladarskom naslovu dodao i naslov kralja Poljske te je odlikovan Ordenom „Virtuti militari“ II. stupnja jer je sam zaključio da nije dostojan ordena I. stupnja. Orden se masovno dodjeljivao poslije gušenja Poljskog ustanka 1831. godine sudionicima te vojne akcije. Tada je godina: „1792“ na reversu zamijenjena godinom: „1831“. Zatim se prestao dodjeljivati, ali nije ukinut. Odlikovane osobe i dalje su nosile ordenske znakove tog ordena, a orden je bio u slijedu ruskih carskih odlikovanja.

Orden I. stupnja sastoji se od zlatnoga križa na lenti i zvijezde. Križ ordena II. stupnja manji je od križa I. stupnja i nosio se na lenticu ispod vrata. Križ ordena III. stupnja iste je veličine kao križ II. stupnja, ali nema krune i nosio se na grudima. Orden IV. stupnja još je manji (28 x 28 mm) i nema emajlirane krakove križa. Emajlirani su: crni porub krakova križa i crna slova, a poljski orao bio je smješten na crvenu pozadinu. Prva četiri stupnja imaju zlatne ordenske znakove. Orden V. stupnja sav je od srebra, bez imalo emajla, iste veličine kao orden IV. stupnja, a nosio se također na grudima. Ukazom od 2. svibnja 1857. orden V. stupnja degradiran je u rang ruskih carskih medalja.

Nakon Prvoga svjetskog rata Orden „Virtuti militari“ uspostavljen je u Republici Poljskoj, a nakon Drugoga svjetskog rata i u Narodnoj Republici Poljskoj.

9. Orden „Virtuti militari“ V. stupnja, M-1831

Srebro, promjer 29 mm; vrpca je široka 21 mm.

Križ s krakovima koji se zaobljeno sužavaju prema sjecištu.

Avers: u središnjem medaljonu okrunjeni je poljski orao, sa žezlom i kraljevskom jabukom u pandžama. Uokolo je lovorov vijenac. U krakovima križa natpis je: VIR / TUTI / MILI / TARI (u prijevodu s latinskoga: *Za vojničke vrline*).

Revers: u središnjem medaljonu natpis je u četiri retka: REX / ET / PATRIA / 1831. Uokolo je lovorov vijenac. U krakovima križa inicijali su utemeljitelja ordena: S / A / R / P.

Vrpca je svijetloplave boje, sa širokim crnim prugama sa strane. Vrpca je naknadno nabavljena.

HPM / ZM 95101.

Slika 14. Orden „Virtuti militari“,
avers

Slika 15. Orden „Virtuti militari“,
revers

JURJEVSKI KRIŽ

(*Георгиевский крест*)

Ruski carski Jurjevski križ osnovao je 13. veljače 1807. car Aleksandar I. pod nazivom „Znak odlikovanja Vojnog ordena“. Dodjeljivao se vojnicima i dočasniciima za iznimnu hrabrost u borbi s neprijateljem. Križ se do konca kolovoza 1844. dodjeljivao samo osobama kršćanske vjere, a od tada i inovjercima. Križ za inovjerce razlikovao se od križa za kršćane – u središnjem medaljonu aversa prikazan je ruski carski grb umjesto Sv. Jurja.

Dana 19. veljače 1856. odlikovanje je reorganizirano i razdijeljeno u četiri stupnja (prethodno je postojao samo jedan stupanj). Godine 1913. objavljen je novi statut, ko-

jim stupa na snagu novi naziv odlikovanja – Jurjevski križ. Križ se stjecao postupno, od najnižega IV. stupnja naviše. Nositelji križa dobivaju naslov “viteza”. Vlasnicima križeva isplaćivala se određena godišnja sredstva od dana njihova podviga:

- za I. stupanj - 120 rubalja,
- za II. stupanj - 96 rubalja,
- za III. stupanj - 60 rubalja,
- za IV. stupanj - 36 rubalja.

Ta sredstva bila su stalna i povrh mirovine, sve do smrti nositelja križa.

Dočasnici i vojnici odlikovani Jurjevskim križem IV. stupnja primali su plaću uvećanu za jednu trećinu. Ako su kasnije bili odlikovani III. stupnjem Jurjevskoga križa, plaća im se uvećavala za dvije trećine, odnosno dvostruko nakon dodjele Jurjevskoga križa II. stupnja. Dopunska plaća odlikovanome bila je doživotno osigurana i poslije otpusta iz službe, a mogle su je dobivati i udovice godinu dana nakon smrti odlikovana muža.

Osobe odlikovane Jurjevskim križem imale su još neke povlastice. Prvo, bile su oslobođene tjelesnoga kažnjavanja. Drugo, prilikom prijelaza iz armijskih pukova u gardu sačuvala su prethodni čin, iako su se činovi gardijskih dočasnika računali za dva čina više od armijskih činova. Treće, ako je nositelj Jurjevskoga križa bio odlikovan kao dragovoljac u vojsci, kasnije ga nisu mogli unovačiti bez njegove suglasnosti. Međutim, tu je postojala jedna zamka: odlikovana osoba mogla je biti nasilno unovačena ako ju je vlastelin proglasio „osobom koja svojim ponašanjem narušava opći mir i tišinu“.

Sva četiri stupnja istih su dimenzija; prva dva stupnja kovana su do 1915. godine od zlata, a tada je finoća zlata snižena (zlato 60 %, srebro 39,5 % i bakar 0,5 %). Od 10. rujna 1916. križevi I. i II. stupnja kovali su se od mjedi. Križevi III. i IV. stupnja kovani su od srebra finoće 95 lota (990/1000) sve do 10. rujna 1916., a od tada se kuju od alpake.¹⁰ Jurjevski križevi podijeljeni su u ovome broju:

- u Napoleonovim ratovima, od 1807. do 1814.: 41.722 komada,
- u Rusko-turskom ratu (1828.-1829.) i u Rusko-perzijskom ratu (1826.-1828.): 11.993 komada,
- u ugušivanju Poljskog ustanka (1830.-1831.): 5888 komada,
- u ugušivanju Mađarske revolucije (1849.): 3222 komada,
- u Krimskom ratu (1853.-1856.): 24.150 komada,
- u Kavkaskom ratu (1856.-1864.): 25.372 komada,
- u Rusko-turskom ratu (1877.-1878.): 46.600 komada,
- u ratu u srednjoj Aziji (1863.-1895.): 23.000 komada,
- u Rusko-japanskom ratu (1904.): 87.000 komada,
- u Prvom svjetskom ratu (1914.-1917.): više od 1.500.000 komada.

Nakon Februarske revolucije 1917. križ se dodjeljivao i časnicima - s grančicom na vrpici.

Opis križa: Srebrni istokračni križ, s krakovima koji se ravno suzuju prema sjecištu (tip popovskoga križa).

Avers: u okruglom medaljonu prikazan je Sv. Juraj na konju u borbi sa zmajem.

¹⁰ Alpaka (bijeli metal ili novo srebro) legura je bakra (oko 65 %), nikla (oko 18 %) i cinka (oko 17 %).

Revers: u medaljonu isprepleteni ćirilski inicijali: СГ (Sv. Georgij, odnosno Sv. Juraj).

U vodoravnim krakovima križa upisan je redni broj odlikovanja. U donjem kraku križa oznaka je stupnja: 1., 2., 3. ili 4. СТЕИ.

Vrpca je narančaste boje, s tri crne pruge jednake širine. Jurjevski križevi IV. i II. stupnja imaju peterokutno složenu vrpca, a križevi III. i I. stupnja imaju, na isto tako složenoj vrpca, još i čvor (mašnu).

9. Jurjevski križ III. stupnja

Oko 1916., alpaka, 41,5 x 34 mm, vrpca je široka 30 mm.

U donjem je kraku križa natpis: 3. / СТЕИ, te kratica: Б / М (oznaka za bijeli metal, alpaku).

HPM / ZM 34500.

Slika 16. Jurjevski križ III. stupnja, avers

Slika 17. Jurjevski križ III. stupnja, revers

10. Jurjevski križ IV. stupnja

Srebro, 41 x 34 mm, vrpca je široka 30 mm.

Redni broj odlikovanja: 221.129. U donjem kraku križa natpis: 4. / CTEII.

HPM / PMH 31092.

Slika 18. Jurjevski križ
IV. stupnja, avers

Slika 19. Jurjevski križ
IV. stupnja, revers

Lit.: Prister; B., Odlikovanja, Katalog muzejskih zbirki XXI, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 110., kat. br. 307.

11. Jurjevski križ IV. stupnja

Oko 1916. g., srebro, 41 x 34 mm, vrpca je široka 30 mm.

Redni broj odlikovanja: 807.709 pokazuje da je to odlikovanje dodijeljeno u Prvom svjetskom ratu. U donjem kraku križa natpis: 4. / СТЕП.

HPM / ZM 86334.

12. Jurjevski križ IV. stupnja

Oko 1916. g., srebro, 41 x 34,5 mm, vrpca je široka 30 mm.

Redni broj odlikovanja: 965.089 pokazuje da je to odlikovanje dodijeljeno u Prvom svjetskom ratu. U donjem kraku križa natpis: 4. / СТЕП.

HPM / PMH 12832.

Lit.: *Prister, B.* Odlikovanja, Katalog muzejskih zbirki XXI, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 111., kat. br. 308.

MEDALJA ZA HRABROST (JURJEVSKA MEDALJA)

(*Медаль «За храбрость» - Георгиевская медаль*)

U Carskoj Rusiji Medalja za hrabrost osnivala se i mijenjala nekoliko puta, od 1789. do 1917. godine. Godine 1878. car Aleksandar II. podijelio je Medalju za hrabrost u četiri stupnja, a dodjeljivala se nižim činovima pograničnih straža, nižim činovima vojske i mornarice, osobama koje su se istaknule u ratu obavljajući svoju službu. Stupnjevi medalje izgledali su ovako:

- I. stupanj - zlatna medalja na vrpci sa čvorom,
- II. stupanj - zlatna medalja na vrpci bez čvora,
- III. stupanj - srebrna medalja na vrpci sa čvorom,
- IV. stupanj - srebrna medalja na vrpci bez čvora.

Godine 1896. izmijenjen je oblik medalje: na avers dolazi glava cara Nikole II., okrenuta ulijevo, a na reversu, uz natpis "Za hrabrost", prikazane su palmina, hrastova i lovorova grančica, svezane vrpcom.

Godine 1913. Medalja za hrabrost promijenila je naziv - od tada se zove "Jurjevska medalja". Avers medalje ostao je isti do 1917., kad je lik Nikole II. zamijenjen likom Sv. Jurja koji ubija zmaja. Na reversu je u oba modela natpis "Za hrabrost", broj medalje i oznaka stupnja medalje.

Dodjeljivala se nižim činovima u policiji te ročnicima i dočasniciima u vojsci, a mogle su je dobiti i građanske osobe za vojne podvige u ratu. U godinama Prvoga svjetskog rata Jurjevske medalje poginulih predavale su se roditeljima, djeci i drugim bližim rođacima.

13. Jurjevska medalja IV. stupnja

Sanktpeterburška (Petrogradska) kovnica novca, 1913.-1917., srebro, promjer 28 mm, vrpca je široka 30 mm.

Dvostrana medalja s ušicom i dugoljastom žičanom karikom.

Avers: glava cara Nikole II. ulijevo; uokolo natpis: Б. М. НИКОЛАИ II ИМП. И САМОД. ВСЕРОСС. (u prijevodu: *Božjom milošću Nikola II., car i autokrat sveruski*).

Revers: natpis: 3А / ХРАБРОСТЬ / № 1030529 / 4 СТЕП. (u prijevodu: *Za hrabrost, br.1.030.529, 4. stupanj*).

Vrpca je složena u peterokut, u bojama Ordена Sv. Jurja - narančaste boje, s tri crne pruge jednake širine.

HPM 34620.

*Slika 20. Jurjevska medalja
IV. stupnja, avers*

*Slika 21. Jurjevska medalja
IV. stupnja, revers*

MEDALJA ZA REVNOST

(Медаль «За усердие»)

Medalju je 27. siječnja 1841. osnovao car Nikola I. (1825.-1855.). Medalja ima dva oblika: zlatni i srebrni, a nosila se na grudima i oko vrata. Medalja koja se nosila na grudima imala je vrpca Ordена Sv. Ane. Medalja koja se nosila na lentici oko vrata veća je od medalje koja se nosila na grudima. Medalja koja se nosila oko vrata mogla se nositi na lentici Ordена Sv. Ane i na lentici Ordена Sv. Vladimira. Medalja na lentici Ordена Sv. Vladimira držala se višim odlikovanjem od medalje na lentici Ordена Sv. Ane. Nagrađivanje medaljom teklo je postupno; odlikovana osoba prvo je mogla dobiti

malu srebrnu medalju na prsnoj vrpici, zatim veliku srebrnu medalju na lentici Ordena Sv. Ane i napokon veliku srebrnu medalju na lentici Ordena Sv. Vladimira. Osobe koje su dobile sve tri srebrne medalje mogle su dobiti malu zlatnu medalju za revnost, a zatim i veliku zlatnu medalju za revnost. Velika zlatna i velika srebrna medalja promjera su 50-52 mm, a mala zlatna i mala srebrna medalja promjera su 28-30 mm.

Medaljom su se nagrađivali službenici, za zasluge u državnoj službi. Ukazima od 28. svibnja i 13. lipnja 1873. zlatnim i srebrnim medaljama na lenticama nagrađivali su se niži činovi vojnih i mornaričkih odjela, "za njihovu dugogodišnju i ustrajno revnosnu službu".

Na aversu medalje mijenjale su se glave vladara (Nikola I., Aleksandar II., Aleksandar III. i Nikola II.) okrenute udesno. Od godine 1896. glava cara Nikole II. okrenuta je ulijevo. Revers je također izmijenjen; koncentrični krugovi izbačeni su, a stavljena je grančica s lovorovim i hrastovim lišćem, uz isti, ali drukčije razmješten natpis.

Za vladavine Nikolaja II. Medalja za revnost dodjeljivala se na više tipova vrpici. Zastavnici s 13 godina vojničke službe nagrađivani su Velikom zlatnom medaljom na vrpici Ordena Sv. Andreja Prvovjenčanoga. Medalju za revnost na vrpici Ordena Sv. Aleksandra Njevskog mogli su dobiti dočasnici za 20 i 25 godina službe (od toga 15 i 20 godina provedenih u dočasničkim činovima). Malom srebrnom medaljom za revnost na vrpici Ordena Sv. Stanislava nagrađivani su niži činovi 1. i 2. razreda, koji su služili dulje od propisanog roka od 3 godine. Od ranije, u optjecaju su bile vrpce Ordena Sv. Ane i Ordena Sv. Vladimira.

14. Velika srebrna medalja za revnost cara Nikole II.

Anton Fjodorovič Vasjutinskij¹¹, Sanktpeterburška (Petrogradska) kovnica novca, od 1896. do 1918. godine, srebro, promjer 51,5 mm; nedostaje lentica.

Avers: glava cara Nikole II. ulijevo; uokolo natpis: Б. М. НИКОЛАИ И ИМПЕРАТОРЪ / И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОСС.

Revers: lijevo su isprepletene lovorova i hrastova grančica: u sredini desno natpis: ЗА УСЕРДІЕ (u prijevodu: *Za revnost*). Dolje lijevo signatura: Васютинский.

НРМ / ZM 86330.

¹¹ Medaljer i graver Anton Fjodorovič Vasjutinskij (Kamenec-Podoljskij, 17. 1. 1858. - Lenjingrad, 2. 12. 1935.). Od 1881.-1888. studira u Carskoj umjetničkoj akademiji, a nakon toga radi u Sanktpeterburškoj kovnici novca (Санкт-Петербургский монетный двор). Od 1889. do 1893. stažira u inozemstvu, u Austriji, Francuskoj i Njemačkoj. Od 1893. do smrti djeluje u Sanktpeterburškoj (kasnije Petrogradskoj, odnosno Lenjingradskoj) kovnici novca.

Slika 22. Velika srebrna medalja za revnost cara Nikole II., avers

Slika 23. Velika srebrna medalja za revnost cara Nikole II., revers

15. Mala srebrna medalja za revnost cara Nikole II.

Od 1896. do 1918. godine, srebro, promjer 30 mm; vrpca je široka 28 mm.

Avers: glava cara Nikole II. ulijevo; uokolo natpis: Б. М. НИКОЛАИ II ИМПЕРАТОРЪ / И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОСС.

Revers: lijevo su isprepletene lovorova i hrastova grančica; u sredini desno natpis: ЗА УСЕРДІЕ.

Vrpca je peterokutna - od Ordena Sv. Vladimira: crno-crveno-crnih pruga.

НРМ / ZM 86332.

Slika 24. Mala srebrna medalja za revnost cara Nikole II.

16. Mala srebrna medalja za revnost cara Nikole II.

Od 1896. do 1918. godine, srebro, promjer 28 mm; nedostaje vrpca.

Avers i revers kao na prethodnoj medalji.

HPM / ZM 86331.

SPOMEN-MEDALJA RUSKO-TURSKOG RATA 1877.-1878.

(Медаль "В память русско-турецкой войны 1877-1878 гг.")

Osnovana je 17. travnja 1878. u tri oblika:

- srebrna medalja,
- svijetla brončana medalja,
- tamna brončana medalja.

Srebrna medalja dodjeljivala se svim vojnim činovima koji su branili planinski prijevoj na Šipki (Bugarska), kao i onima koji su privremeno boravili na Šipki i obav-

ljali svoju službu u vrijeme obrane prijevoja Šipka.¹² Nadalje, dodjeljivala se i onima koji su se nalazili u Bajazetu (danas Dogubajazet u zapadnoj Armeniji) u vrijeme ruske blokade i zauzeća te turske utvrde. Također se dodjeljivala i svim sudionicima juriša na tursku tvrđavu Kars 1877. godine.

Otkovano je 83.334 komada srebrnih medalja.

Svijetla brončana medalja dodjeljivala se svim generalima, stožernim i višim čašnicima te nižim činovima u armiji i policiji, ruskim i bugarskim vojnim dragovoljcima, koji su tijekom 1877.-1878. neposredno sudjelovali u borbama protiv Turaka na području Europe i Azije, na Kavkazu i na obalama Crnoga mora. Medalju su mogli dobiti svi pripadnici mornarice, bez obzira na čin, koji su sudjelovali u borbama protiv Turaka na Dunavu i u Crnome moru. Nadalje, medalja se dodjeljivala liječnicima, pripadnicima saniteta, milosrdnim sestrama, svećenicima, ako su oni obavljali svoju službu na bojnopolju. Naposljetku, svijetlu brončanu medalju mogli su dobiti i vojni ili građanski službenici koji su se priključili vojsci i borili se s oružjem u rukama protiv Turaka. Otkovan je 635.921 komad tamnih brončanih medalja.

Tamna brončana medalja dodjeljivala se svim časnicima i dočasnicima armije i mornarice, policije, bugarskim dragovoljcima (opolčencima), koji su se našli u pozadini sukoba te nisu sudjelovali u okršajima. Otkovano je 335.424 komada tamnih brončanih medalja, dvostruko manje od svijetlih brončanih medalja.

Propisana vrpca za Spomen-medalju kombinacija je dviju vrpce: vrpce Ordena Sv. Andrije Prvojenčanoga (plave boje) i vrpce ordena Sv. Jurja (narančaste boje s tri crne pruge).

17. Svijetla brončana spomen-medalja

Rusko-turskog rata 1877.-1878.

Arenin Grilihes Stariji, Peterburška kovnica novca, 1878-1885., bronca, promjer 26,5 mm, vrpca je široka 21 mm.

Dvostrana medalja s ušicom i karičicom te s nepropisnom duguljastom vrpcom crveno-plavo bijelih pruga, a crvena je pruga jednake širine kao plava i bijela zajedno.

Avers: ruski dvostruki križ sa zrakama zabijen je u turski polumjesec. Lijevo i desno godine: 1877 / 1878.

Revers: natpis u četiri retka, okružen s dvije lovorove grančice svezane vrpcom:

НЕ НАМЪ, / НЕ НАМЪ, / А ИМЕНИ / ТВОЕМУ (u prijevodu: *Ne nama, ne nama, već imenu Tvojem*)¹³

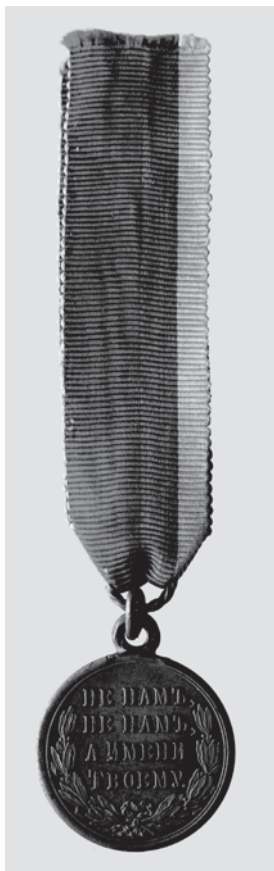
HPM 34535.

¹² Za vrijeme Rusko-turskog rata 1877. i 1878. godine prijevoj Šipka bio je poprištem serije borbi poznatih kao bitka na prijevoju Šipka, gdje su se ruske oružane snage i bugarski dobrovoljci suprotstavili Turcima. Prijevoj Šipka (nadmorska visina 1150 m) planinski je prijevoj koji prolazi kroz Staru planinu u Bugarskoj.

¹³ Skraćeni citat iz 115. psalma Davidova – „Ne nama o Jahve, ne nama, već svom imenu slavu daj, zbog ljubavi i vjernosti svoje.“ (Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976., str. 560.) Prijevodi Biblije razlikuju se jer su se rijetki prevoditelji držali hebrejskog originala; većina je prevodila s tekstova već prevedenih na druge jezike.

Slika 25. Svijetla brončana spomen-medalja Rusko-turskog rata 1877.-1878., avers

Slika 26. Svijetla brončana spomen-medalja Rusko-turskog rata 1877.-1878., revers

SPOMEN-MEDALJA „ZA OSLOBOĐENJE BUGARSKE BRAĆE U RUSKO-TURSKOM RATU 1877.-1878.“

Medalja nije uvrštena u slijed ruskih carskih odlikovanja i o njoj nema opširnijih podataka u literaturi i na internetu pa ne znamo precizno kome se i zašto dodjeljivala, iako je iz natpisa na medalji razvidno da se dodjeljivala sudionicima Rusko-turskog rata u Bugarskoj 1877.-1878. Nije zabilježeno na kakvoj se vrpici medalja nosila. Iz aukcijskih kataloga i rasprava na internetskim forumima razabire se da postoje i medalje bez ušice, karičice i vrpce. Takve primjerke neki pogrešno nazivaju žetonima. Škrte bilješke svode se na podatke o autoru medalje, materijalu i dimenzijama medalje.

18. Spomen-medalja „Za oslobođenje bugarske braće u Rusko-turskom ratu 1877.-1878.“

E. Pikkelj¹⁴, Sankt Peterburg, bronca, promjer 28 mm, vrpca je široka 25 mm.

Avers: ovjenčana glava cara, udesno, ispod nje natpis: ЦАРЬ ОСВОБОДИТЕЛЬ; uokolo natpis:

Б. М. АЛЕКСАНДРЪ II ИМПЕРАТОРЪ / И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССИЙСКИИ / 19 ФЕВРАЛЯ 1878. (u prijevodu: Car osloboditelj, Božjom milošću Aleksandar II. car i autokrat sveruski, 19. veljače 1878.).

Revers: ruski križ iznad polumjeseca; uokolo natpis: ССЮЩЕ СО СЛЕЗАМИ БУДУТЪ ПОЖНИАТЬ СЪ РАДОСТЮ / ВЪ ПАМЯТЬ ОСВОБОЖДЕНІЯ БОЛГАРСКИХЪ БРАТЪИЕВЪ (u prijevodu: (Oni) koji siju sa suzama, žeti će s radošću / U spomen oslobođenja bugarske braće.).¹⁵

Slika 27. Spomen-medalja „Za oslobođenje bugarske braće u Rusko-turskom ratu 1877.-1878.“, avers

Slika 28. Spomen-medalja „Za oslobođenje bugarske braće u Rusko-turskom ratu 1877.-1878.“, revers

¹⁴ Iza ruske transkripcije prezimena Pikkelj krije se njemačko prezime: Pickel. On je bio graver u Sankt-peterburškoj kovnici novca.

¹⁵ Prvi dio natpisa citat je iz Staroga zavjeta, Knjige proroka Baruha, Psalam 126,1-6.

Vrpca je u bojama Ordena Sv. Jurja, narančasto-crnih pruga. Vrpca je naknadno nabavljena i nije pouzdano je li u originalnim bojama.

HPM / ZM 86338.

MEDALJA ZA BESPRIJEKORNU SLUŽBU U POLICIJI

(*Медаль „За беспорочную службу в полиции“*)

Osnovana je 17. prosinca 1876. ukazom cara Aleksandra II. Medaljom su se nagrađivali:

1. Službenici nižih činova koji su besprijeckorno služili u policiji ili vatrogastvu u gradovima najmanje pet godina i zadržali se u tim službama.

2. Tisjackiji¹⁶ sjevero-zapadnih gubernija, koji su u kotarevima obavljali istu dužnost kao i niži činovi u gradskim policijskim zapovjedništvima. Niži činovi i tisjackiji, koji su odslužili 10 godina u policiji, imali su pravo na nošenje medalje i nakon što su napustili službu u policiji, a osobe koje su službu u policiji napustile prije tog roka morale su vratiti medalju. Poslije smrti nositelja medalja se vraćala u kancelariju odlikovanja. Medalja se nosila na vrpici Ordena Sv. Ane. Nakon smrti Aleksandra II. i dolaska na prijestolje njegova sina Aleksandra III. godine 1881. promijenjen je lik vladara na aversu, uz odgovarajuću promjenu carskog naslova. Nakon dolaska cara Nikole II. na vlast opet su promijenjeni lik i ime vladara, a vladar gleda ulijevo.

19. Medalja za besprijeckornu službu u policiji, cara Nikole II.

Autor aversa: Anton Fjodorovič Vašjutinskij, autor reversa: M. Ja. Gabe, Sankt-peterburška kovnica novca, 1894.-1917., srebro, promjer 36 mm.

Avers: glava cara s bradom i brkovima, ulijevo; uokolo natpis: Б. М. НИКОЛАЙ II ИМПЕРАТОРЪ / И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОСС.

Revers: natpis u četiri retka, okružen lovorovim vijencem: ЗА / БЕСПОРОЧНУЮ / СЛУЖБУ / ВЪ ПОЛИЦИИ (u prijevodu: *Za besprijeckornu službu u policiji*).

Vrpca je složena u peterokut, ciglasto-crvene je boje, s dvije uske žute pruge sa strane (vrpca Ordena Sv. Ane).

HPM 35117.

¹⁶ Tisjackij je od srednjeg vijeka vojni zapovjednik koji vodi tisuću naoružanih vojnika. U 19. stoljeću tisjackiji su žandarmerijski zapovjednici u sjeverozapadnim gubernijama.

Slika 29. Medalja za besprijeckornu službu u policiji, cara Nikole II., avers

Slika 30. Medalja za besprijeckornu službu u policiji, cara Nikole II., revers

SPOMEN-MEDALJA NA VLADAVINU CARA ALEKSANDRA III. (1881.-1894.)

(Медаль "В память царствования Императора Александра III")

Osnovao ju je 17. veljače 1896. car Nikola II., u spomen na svoga oca, cara Aleksandra III., koga je naslijedio na prijestolju. Medaljom su odlikovani crkveni hijerarzi, svećenici, generali, stožerni i viši časnici, razredni činovi svih rodova, koji su bili u aktivnoj službi za vladavine cara Aleksandra III. Kasnije donijetim ukazom bilo je odobreno pravo da medalju nose i žene.

Otkovano je više od 300.000 komada medalja.

20. Spomen-medalja na vladavinu cara Aleksandra III. (1881.-1894.)

Sanktpeterburška kovnica novca, 1894. g., srebro, promjer 28 mm, vrpca je široka 25 mm.

Avers: glava pročelavog, bradatog muškarca udesno; u lijevoj polovici medalje lovorov list, desno natpis: ИМП. АЛЕКСАНДРЪ III.

Revers: u sredini godine: 1881 /1894; gore carska kruna, dolje latinski križ.

Vrpca je složena u peterokut, crvene je boje (vrpca Ordena Aleksandra Njevskog)

HPM /ZM 86335.

*Slika 31. Spomen-medalja
na vladavinu cara Aleksandra III.
(1881.-1894.), avers*

*Slika 32. Spomen-medalja
na vladavinu cara Aleksandra III.
(1881.-1894.), revers*

SPOMEN-MEDALJA KRUNJENJA CARA NIKOLE II. 1896. GODINE (*Медаль "Коронован в Москве 14 мая 1896"*)

Osnovana je 13. lipnja (26. svibnja) 1896., a dodjeljivala se:

- svim osobama u aktivnoj državnoj službi, koje su bile u Moskvi u vrijeme krunidbe,
- svim staleškim i drugim predstavnicima, koji su bili u Moskvi u vrijeme krunidbe,
- svim osobama koje su sudjelovale u pripremi i realizaciji krunidbene svečanosti.

21. Spomen-medalja krunjenja cara Nikole II. 1896. godine

A. F. Vasjutinskij i M. Ja. Gabe, Sanktpeterburška kovnica novca, od 1896. do 1898., srebro finoće 875/1000 (84 lota), promjer 28 mm.

Avers: glava cara s bradom i brkovima, ulijevo; uokolo natpis: Б. М. НИКОЛАЙ II ИМПЕРАТОРЪ / И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОСС.

Revers: gore je carska kruna, ispod nje natpis: КОРОНОВАНЪ / ВЪ МОСКВЕ / 14. МАЯ 1896. (u prijevodu: *Okrunjen u Moskvi 14. svibnja 1896.*).

Nedostaju karičica i peterokutna vrpca svijetloplave boje (poput vrpce Ordena Sv. Andrije Prvovjenčanoga).

HPM / ZM 86337.

Slika 33. Spomen-medalja krunjenja cara Nikole II. 1896. godine, avers

Slika 34. Spomen-medalja krunjenja cara Nikole II. 1896. godine, revers

22. Spomen-medalja krunjenja cara Nikole II. 1896. godine

Autor aversa: Anton Fjodorovič Vasjutinskij, autor reversa: M. Ja. Gabe, Sanktpeterburška kovnica novca, od 1896. do 1898., srebro finoće 875/1000 (84 lota), promjer 28 mm.

Avers i revers: kao na prethodnoj medalji.

Na ušici punca za finoću srebra i oznaka proizvođača: Л.З. (?).

HPM / ZM 86336.

SPOMEN-MEDALJA 100-GODIŠNJICE DOMOVINSKOG RATA (1812.-1912.)

(*Медаль «В память 100-летия Отечественной войны 1812 года»*)

Osnovana je 26. kolovoza 1912. u spomen stote obljetnice Domovinskog rata 1812. i u spomen slavnih podviga predaka, koji su kao žrtvu domovini prinesli svoj život i imetak. Medalja se dodjeljivala:

1. Generalima, admiralima, stožernim i visokim časnicima, građanskim službenicima u vojsci i mornarici te nižim činovima, koji su se zatekli u aktivnoj službi 26. kolovoza 1912. u onim vojnim jedinicama i zapovjedništvima mornarice koje su sudjelovale u Domovinskom ratu 1812. godine.

2. Generalima, admiralima, stožernim i visokim časnicima i službenicima vojske i mornarice, paževima, junckerima, kadetima i nižim činovima koji su sudjelovali u paradama na Borodinskom polju i kod Moskve u danima proslave stogodišnjice Domovinskog rata.

3. Vojnim i građanskim osobama koje su bile službeni predstavnici na proslavama na Borodinskom polju i kod Moskve; također i osobama koje su aktivno sudjelovale u rješavanju pitanja u svezi s proslavom stogodišnjice Domovinskog rata.

4. Svim izravnim potomcima po muškoj liniji - generala, admiralu, stožernih i visokih časnika, koji su sudjelovali u Domovinskom ratu 1812. godine i izravnim potomcima po ženskoj liniji general-feldmaršala Kutuzova.

U Sanktpeterburškoj kovnici novca otkovano je 505.327 komada medalja.

23. Spomen-medalja 100-godišnjice Domovinskog rata (1812.-1912.)

Sanktpeterburška kovnica novca, 1912. g., pozlaćena bronca, promjer 28 mm; vrpca je široka 23 mm.

Dvostrana medalja s ušicom i žičanom karičicom.

Avers: poprsje cara Aleksandra I., udesno.

Revers: natpis u sedam redaka: 1812 / СЛАВНЫЙ ГОДЪ / СЕЙ МИНУЛЬ, / НО НЕ

ПРОЙДУТЬ / СОДЕЯННИЕ ВЪ / НЕМЪ ПОДВИГИ / 1912. (u prijevodu: *Prošla je slavna godina, ali nisu zaboravljeni podvizi koji su u njoj učinjeni / 1812.-1912.*)¹⁷

Vrpca je peterokutna, crno-crveno-crne boje (vrpca Ordena Sv. Vladimira).

НРМ 34536.

¹⁷ Citat iz govora cara Aleksandra I. ruskoj vojsci u veljači 1813.

Slika 35. Spomen-medalja 100-godišnjice Domovinskog rata (1812.-1912.), avers Slika 36. Spomen-medalja 100-godišnjice Domovinskog rata (1812.-1912.), revers

SPOMEN-MEDALJA 300-GODIŠNJICE CAREVANJA DINASTIJE ROMANOV

(Медаль "В память 300-летия царствования дома Романовых 1613-1913")

Osnovana je ukazom cara Nikole II. od 12. ožujka 1913. Dodjeljivala se:

- osobama koje su 21. veljače 1913. bile u dvorskoj i u državnoj službi, članovima Državnog savjeta, zastupnicima Državne skupštine (parlamenta), svećenstvu, znanstvenicima, umjetnicima carskih kazališta, milosrdnim sestrama Crvenoga križa i svim osobama koje su imale neki vojni orden,

- pitomcima vojnih akademija (junckerima), srednjih vojnih škola (tzv. paževima), nižim činovima armije, flote, pograničnoj policiji, žandarmeriji, policiji, zatvorskim stražama, a koji su se zatekli u službi 21. veljače 1913.,

- svim osobama koje su sudjelovale u pripremi proslave 300-godišnjice dinastije Romanovih.

Medalje su se izrađivale od bronce, ali postoje primjerci iskovanu od pozlaćenoga srebra ili čak i od zlata. To su bile specijalne narudžbe. U Sanktpeterburškoj kovnici novca bilo je otkovano više od milijun i po medalja.

24. Spomen-medalja 300-godišnjice carevanja dinastije Romanov (1613.-1913.)

Sanktpeterburška kovnica novca, 1913.; bronca, promjer 28 mm.,

Avers: poprsja prvog cara dinastije - Mihajla Fjodoroviča Romanova (1613.-1645.) i Nikole II. Romanova (1894.-1917.), četvrt udesno.

Revers: natpis u pet redaka:

ВЪ ПАМЯТЬ / 300 - ЛѢТІЯ / ЦАРСТВОВАНІЯ / ДОМА РОМАНОВЫХЪ / 1613 - 1913. (u prijevodu: *U spomen 300. godišnjice carevanja dinastije Romanovih, 1613.-1913.*).

Nedostaje vrpca bijelo-žuto-crnih pruga jednake širine.

HPM / ZM 86333.

Slika 37. Spomen-medalja
300-godišnjice carevanja
dinastije Romanov
(1613.-1913.), avers

Slika 38. Spomen-medalja
300-godišnjice carevanja
dinastije Romanov
(1613.-1913.), revers

ODLIKOVANJA NA KOPČI

25. Kopča s Jurjevskim križem III. stupnja, s Jurjevskim križem IV. stupnja i s Medaljom za hrabrost (Jurjevskom medaljom) IV. stupnja

Petrogradska kovnica novca¹⁸, oko 1914. godine.

Opis:

Jurjevski križ III. stupnja:

Srebro, promjer 34 mm; vrpca je široka 28 mm.

Avers: u okruglom medaljonu prikazan je Sv. Juraj na konju, u borbi sa zmajem.

Revers: u medaljonu isprepleteni ćirilski inicijali: СГ. U vodoravnim krakovima križa redni broj: № 78514. U donjem kraku križa natpis: 3. / СТЕП.

Jurjevski križ IV. stupnja:

Srebro, promjer 34 mm; vrpca je široka 28 mm.

¹⁸ Sankt Peterburg bilo je službeno ime grada do 1914. godine, a onda je promijenjeno u Petrograd. Godine 1924. opet je promijenjeno u Lenjingrad.

Avers: kao u III. stupnja (vidi gore).

Revers: u medaljonu isprepleteni ćirilski inicijali: СГ. U vodoravnim krakovima križa redni broj: 279.461. U donjem kraku križa natpis: 4. / СТЕП.

Medalja za hrabrost:

Srebro, promjer 28 mm; vrpca je široka 28 mm.

Avers: glava cara Nikole II. ulijevo; lijevo i desno uz rub natpis: Б. М. НИКОЛАИ И ИМП. / И САМОД. ВСЕРОСС.

Revers: natpis: 3А / ХРАБРОСТЬ / 4 СТЕП. Nakon kovanja ugraviran je redni broj medalje: № 41641.

Sve tri vrpce složene su u peterokut, narančaste su boje, s tri crne pruge jednake širine. Jurjevski križ III. stupnja ima i čvor na vrpci.

HPM 34591.

Slika 39. Kopča s Jurjevskim križem III. stupnja, s Jurjevskim križem IV. stupnja i s Medaljom za hrabrost (Jurjevskom medaljom) IV. stupnja

26. Kopča s Jurjevskim križem IV. stupnja i s Jurjevskom medaljom (Medaljom za hrabrost) IV. stupnja

Petrogradska kovnica novca, 1916.-1917.

Opis:

Križ Sv. Jurja:

Alpaka, promjer 34,5 mm; vrpca je široka 29 mm.

Avers: u okruglom medaljonu prikazan je Sv. Juraj na konju, u borbi sa zmajem.

Revers: u medaljonu isprepleteni ćirilski inicijali: СГ. U gornjem kraku oznaka: 1/М.¹⁹ U vodoravnim krakovima križa redni broj odlikovanja: 279.869 te kratica: Б / М (oznaka za bijeli metal, alpaku). U donjem kraku križa natpis: 4. / СТЕП.

Medalja za hrabrost:

Srebro, promjer 28 mm; vrpca je široka 29 mm.

Avers: glava cara Nikole II. ulijevo; lijevo i desno uz rub natpis: Б. М. НИКОЛАИИ П ИМП. / И САМОД. ВСЕРОСС.

Revers: natpis: ЗА / ХРАБРОСТЬ / 4 СТЕП.

Nakon kovanja ugraviran je redni broj medalje: 898.307.

Obje vrpce složene su u peterokut, narančaste su boje, s tri crne pruge jednake širine.

НРМ 34590.

Slika 40. Kopča s Jurjevskim križem IV. stupnja i s Jurjevskom medaljom (Medaljom za hrabrost) IV. stupnja

¹⁹ Oznaka 1/М znači „1 milijun“ i taj se broj pribraja broju u vodoravnim krakovima križa. Kovničari nisu htjeli smanjivati veličinu broja u križu, koji je do tada bio šesterocifreni broj. Kad je broj dodijeljenih križeva u Prvom svjetskom ratu postao sedmerocifreni broj, dodana je u gornji krak križa oznaka 1/М te se broj čita kao 1.279.869.

Literatura

- Дуров, В. А.*, Русские и советские боевые награды, Государственный Ордена Ленина исторический музей, Moskva, 1990.
- Дьяк, Михаил*, Первая медаль последнего российского самодержца (<http://www.ibrest.ru/forum/?t=60>)
- Георгиевская медаль (http://ru.wikipedia.org/wiki/Георгиевская_медаль)
- Георгиевский крест (http://ru.wikipedia.org/wiki/Георгиевский_крест)
- Гололобов Михаил Алексеевич*, «Под знаком Святого Георгия» (<http://www.museum.ru/1812/Library/Gololobov/index.html>)
- Медали за отличия и усердие (http://medalirus.narod.ru/Nag19_20/Userd/869.htm/Медали за отличия и усердие)
- Медаль “В память царствования Императора Александра III” (<http://ru.wikipedia.org/wiki>)
- Медаль „За беспорочную службу в полиции“ (<http://www.rusorden.ru/?nr=ri&nt=m20>)
- Медаль „За беспорочную службу в полиции“ (<http://sw45.land.ru/falerist/MedPoliz.htm>)
- Медаль “За русско-турецкую войну 1877-1878” (<http://www.rusempire.ru/nagrody-rossyiskoy-imperii/medal-za-russko-turetskuyu-voynu-1877-1878.html>)
- Медаль “За храбрость” / Medal for Bravery (<http://www.sobiratel.net/zasluga/Russia/Empire/GM/GM.htm>)
- Наградные медали 18 века (<http://medalirus.ru/medals18/index.php/18-241-oder.php>)
- Орден Святого Владимира (http://ru.wikipedia.org/wiki/Орден_Святого_Владимира)
- Орден Святого Станислава (http://ru.wikipedia.org/wiki/Орден_Святого_Станислава)
- Орден Святой Анны (http://ru.wikipedia.org/wiki/Орден_Святой_Анны)
- Орден „Виртути Милитари“ (военного достоинства) (<http://www.rusempire.runagrody-rossyiskoy-imperii/orden-virtuti-militari-voennogo-dostoinstva.html>)
- Ордена Российской империи (http://ru.wikipedia.org/wiki/Ордена_Российской_империи)
- Памятные и юбилейные медали (<http://medalirus.ru/pamyatnie-medali>)
- Петерс, Д. И.*, Наградные медали Российской Империи XIX-XX веков. Каталог, 1996.
- Prister, Boris*, Odlikovanja, Katalog muzejskih zbirki XXI, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1984., str. 109.-111.
- Prister, Boris*, Vojne nagradne medalje 18. stoljeća u Rusiji, *Numizmatičke vijesti*, br. 53., god. 42., Zagreb, 2000., str. 166.-181.
- Шевелева, Е. Н.*, Каталог отечественных орденов, медалей и нагрудных знаков, Каталоги Артиллерийского исторического музея, Lenjingrad, 1962.
- Wójtowicz, Norbert*, Praemiando Incitat. Order Świętego Stanisława, Warszawa, 2007.